

Research Article; Received: 2026-04-27; Revised: 2026-06-19; Accepted: 2026-06-26.

เส้นทางอารยธรรมสุวรรณภูมิ: การรังสรรค์คุณค่าพระพุทธศาสนา ตามแนวศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน Suvarnabhumi Civilization Route: Enhancement of Buddhist Value According to the King's Philosophy for Sustainable Development

ชมพูนุช ช้างเจริญ*¹, สุวิญ รักษ์ตย์**², เชษฐนิติภัทร พรหมชิน³,
พระมหาบุญประสิทธิ์ นาถปุลโย⁴, ฉัตรฤดี วิลคีย์⁵
Chompoonuch Changcharoen¹, Suvin Ruksat²,
Chetnitipath Promchin³, Phramha Boonpasid Nathapunyo⁴,
Chatreudee Wilkie⁵

บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวราราม มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย^{1, 2, 3},
คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย⁴, นักวิชาการอิสระ⁵
Graduate School of Vajiranyanavarorasa, Mahamakut Buddhist University^{1, 2, 3},
Faculty of Religion and Philosophy, Mahamakut Buddhist University⁴,
Independent Scholar⁵

First Author, E-mail: chompoonuch.mbu@gmail.com*

Corresponding Author, E-mail: suvin.ruk@mbu.ac.th**

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาเส้นทางอารยธรรมสุวรรณภูมิ 2) เพื่อศึกษาพระพุทธศาสนาตามแนวศาสตร์พระราชาบนเส้นทางอารยธรรมสุวรรณภูมิ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการรังสรรค์คุณค่าพระพุทธศาสนาตามแนวศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนบนเส้นทางอารยธรรมสุวรรณภูมิ การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ใช้วิธีวิจัยเชิงเอกสารร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง จำนวน 16 รูป/คน โดยเก็บข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถาและหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏตามเส้นทางสุวรรณภูมิในการรังสรรค์คุณค่าพระพุทธศาสนาตามแนวศาสตร์พระราชา จากนั้น นำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และนำเสนอในรูปแบบเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) เส้นทางอารยธรรมสุวรรณภูมิโดยรวมแบ่งออกเป็น 3 เส้นทาง ได้แก่ (1) เส้นทางเอเชียกลางเชื่อมไปสู่ตะวันออกกลางถึงยุโรป (2) จากเอเชียกลางถึงประเทศจีนและตะวันออกไกล และ (3) จากเอเชียกลางไปสู่ตะวันออกเฉียงใต้ 2) พระพุทธศาสนาตามแนวศาสตร์พระราชabenเส้นทางอารยธรรมสุวรรณภูมิมีหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่มีได้ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ได้นำมาปรับใช้และสังสมจนกลายเป็นแบบแผนการดำรงชีวิตของคนในภูมิภาคสุวรรณภูมิอย่างเป็นรูปธรรม โดยสามารถสังเคราะห์ได้เป็น 3 ด้านสำคัญ ได้แก่ (1) หลักธรรมที่เกี่ยวกับคุณธรรมส่วนตัว (2) หลักธรรมที่เกี่ยวกับคุณธรรมสังคม และ (3) หลักธรรมที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการ 3) การรังสรรค์คุณค่าพระพุทธศาสนาตามแนวศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนบนเส้นทางอารยธรรมสุวรรณภูมิแบ่งเป็น 4 ด้าน คือ (1) ด้านคุณธรรม-จริยธรรม (2) ด้านการศึกษาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาสุวรรณภูมิ (3) ด้านเศรษฐกิจและสังคม และ (4) ด้านเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม องค์ความรู้จากการวิจัยสามารถสรุปเป็น CCESB Model (รูปแบบเพชรราชา) ซึ่งสะท้อนให้เห็นประโยชน์ในการรังสรรค์คุณค่าพระพุทธศาสนาตามแนวศาสตร์พระราชา โดยต้องผ่านกระบวนการกลั่นกรอง ฝึกฝนและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จึงจะสามารถเปล่งประกายและนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในสังคม

คำสำคัญ: เส้นทางอารยธรรมสุวรรณภูมิ; คุณค่าพระพุทธศาสนา; ศาสตร์พระราชา; การพัฒนาอย่างยั่งยืน

Abstract

This research article aims to (1) study the Suvarnabhumi Civilization Route; (2) examine Buddhism in accordance with the King's Philosophy along the Suvarnabhumi Civilization Route; and (3) propose guidelines for cultivating Buddhist values based on the King's Philosophy for sustainable development along the Suvarnabhumi Civilization Route. This study employs a qualitative research approach, using documentary research and in-depth interview with 16 key informants, including monks and lay people. Data are collected from the Tipiṭaka, commentaries, and Buddhist teachings manifested throughout the Suvarnabhumi Route, focusing on the cultivation of Buddhist values in accordance with the King's Philosophy (the Philosophy of King Bhumibol Adulyadej). The

collected data are analyzed, synthesized, and presented through descriptive analysis.

The results of the research reveal that 1) the Suvarnabhumi Civilization Route can generally be divided into three major routes: (1) the route passing through Central Asia, connecting to the Middle East and extending to Europe; (2) the route passing through Central Asia and reaching China and the Far East; and (3) the route extending from Central Asia to Southeast Asia. 2) Buddhism in accordance with the King's Philosophy along the Suvarnabhumi Civilization Route is not confined solely to teachings recorded in Buddhist scriptures; rather, these principles have been embraced, adapted, and transmitted through generations until they have become a concrete way of life for people in the Suvarnabhumi region. These teachings can be synthesized into three major dimensions: (1) Buddhist principles concerning personal virtues, (2) Buddhist principles concerning social virtues, and (3) Buddhist principles concerning management. 3) The creation of Buddhist values based on the King's Philosophy for sustainable development along the Suvarnabhumi Civilization Route can be categorized into four dimensions: (1) moral and ethical development, (2) Buddhist historical studies in Suvarnabhumi, (3) socio-economic development, and (4) technological and environmental development. The body of knowledge derived from this research can be synthesized into the CCESB Model, or the "Royal Diamond Model," which reflects the benefits of cultivating Buddhist values in accordance with the King's Philosophy, emphasizing that such values must undergo continuous refinement, practice, and development before they can truly shine and be effectively applied in society.

Keywords: Suvarnabhumi Civilization; Buddhist Value; King's Philosophy; Sustainable Development

บทนำ

ประเทศไทยมีประวัติศาสตร์อันยาวนานก่อนชาติไทย มีทุนทางวัฒนธรรมร่วมสำคัญ คือ สุวรรณภูมิ คำว่า “สุวรรณภูมิ” ปรากฏในหลายภาษา ได้แก่ ภาษาบาลี “สวณณภูมิ” ภาษาสันสกฤต “สุวรรณภูมิ” ภาษาจีนโบราณ “จิ้นหลิน” และภาษากรีก “Chryses” ซึ่งแปลว่า “แผ่นดินทอง” หรือ “ดินแดนที่มีความอุดมสมบูรณ์ดุจดังทอง” สะท้อนถึงความสำคัญของดินแดนแห่งนี้ต่อกลุ่มผู้ใช้ภาษาเหล่านั้น การศึกษาค้นคว้าสุวรรณภูมิในอดีตมุ่งเน้นหลักฐานเชิงโบราณคดีเพื่อยืนยันการมีอยู่จริง ต่อมาเมื่อโลกวิวัฒนาการ หลักฐานจากหลายแหล่งถูกเชื่อมโยงกัน ทำให้ความเข้มข้นของการยึดสุวรรณภูมิเป็นของประเทศไทยลดลง แต่ยังจำกั้อยู่ที่มีทิศทางประวัติศาสตร์ (สมบูรณ์ วัฒนะ และคณะ, 2564)

สุวรรณภูมิในฐานะที่ชาวพุทธรู้จักปรากฏหลักฐานในคัมภีร์อรรถกถาชาดก เรื่องมหาชนกชาดก (พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล เล่ม 63: 89) (ประมาณ พ.ศ. 1000) ซึ่งพระพุทธโฆษาจารย์แต่งประกอบคาถากล่าวถึงการเดินทางของพระมหาชนกโพธิสัตว์จากมิลินาสูสุวรรณภูมิเพื่อหาทรัพย์กอบกู้ราชสมบัติ รวมถึงสุสโสนที่ชาดกที่กล่าวถึงพญาคชคุชฌิกพานางสุสโสนที่มาอยู่ที่สุวรรณภูมิ นอกจากนี้ ยังมีหลักฐานจากคัมภีร์มหาวังสะ ซึ่งบันทึกการส่งสมณทูตสายที่ 8 โดยพระเจ้าอโศกมหาราช นำโดยพระโสณะและพระอุตตระมาสูสุวรรณภูมิ ได้แสดงพรหมชาลสูตรแก่ชาวสุวรรณภูมิ ทำให้ตั้งอยู่ในไตรสรณคมณ์และเบญจศีล การประกาศพระธรรมครั้งนั้นทำให้ประชาชนชาวสุวรรณภูมิเกิดความเลื่อมใสในพระรัตนตรัยและตั้งมั่นในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งอรรถกถาระบุว่า มีประชาชนประมาณ 60,000 คน บรรลุธรรมจากการฟังพระธรรมเทศนา นอกจากนี้ ยังมีบุตรหลานในตระกูลต่าง ๆ จำนวน 3,500 คน และกุลธิดา 1,500 คน เข้าบรรพชาอุปสมบท ส่งผลให้พระพุทธศาสนาหยั่งรากมั่นคงในดินแดนสุวรรณภูมิ (พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล เล่ม 1: 112-113) ขณะเดียวกัน บทบาทของบุรพมหากษัตริย์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันแสดงให้เห็นถึงการน้อมนำหลักธรรมราชาและทศพิธราชธรรมมาเป็นกรอบในการปกครองและพัฒนาประเทศเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน อันเป็นอุดมการณ์สืบทอดมาอย่างต่อเนื่อง ดังปรากฏในพระปฐมบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2493 ความว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” (บุญชู เจนพนัส, 2502: 84) การบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับการบริหารและการพัฒนาสังคมดังกล่าว ก่อให้เกิดองค์ความรู้

และแนวปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมในศาสตร์พระราชাজนถึงปัจจุบัน ส่งผลต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของสังคม ตลอดจนสร้างความสมดุลในการดำรงชีวิตของประชาชนในดินแดนสุวรรณภูมิ และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทรงค้นคว้าหาชนกษัตริย์ตั้งแต่ พ.ศ. 2520 และทรงนิพนธ์มหาชนใน พ.ศ. 2539 ซึ่งทำให้สุวรรณภูมิเป็นที่รู้จักแพร่หลาย และทรงพระราชทานนามสนามบินสุวรรณภูมิ สะท้อนมิติการเชื่อมโยงโลกด้วยเทคโนโลยีอากาศ (สยาม ภัทรานุประวัติ และนาวัน โปษกรณัฐ, 2563)

ลักษณะความมีอยู่ของสุวรรณภูมิสามารถแปลเป็นคุณค่าได้ 5 มิติ หรือ Five Diamond Values of Suvarnabhumi ซึ่งสามารถต่อยอดสู่การพัฒนาศักยภาพของเมือง ได้แก่ 1) ด้านภูมิศาสตร์ กายภาพและทรัพยากร 2) ด้านการตั้งถิ่นฐานและพัฒนารัฐ 3) ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีวิทยาการและการผลิต 4) ด้านการค้าขาย พาณิชยกรรมและบริการ และ 5) ด้านศิลปะและวัฒนธรรม (สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน), 2562: 29). ซึ่งเป็นทุนทางวัฒนธรรมของภูมิภาค ประเด็นท้าทาย คือ ชุมชนจะนำทุนทางวัฒนธรรมสุวรรณภูมินี้มาเป็นศรัทธาร่วมอย่างไร โดยเฉพาะการพัฒนาเส้นทางอารยธรรมสุวรรณภูมิผ่านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและนิเวศวิทยาเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยมุ่งเน้นเส้นทางมณฑลนครไชยศรี ซึ่งเป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยในฐานะศูนย์รังสรรค์คุณค่าวัฒนธรรมสุวรรณภูมิ

การวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาเส้นทางอารยธรรมสุวรรณภูมิที่รังสรรค์คุณค่าพระพุทธศาสนา โดยเชื่อมโยงกับศาสตร์พระราชานี้เน้นการพัฒนาที่ยั่งยืน ในทุกมิติทางเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและจิตใจประชาชน โดยคำนึงถึงความเชื่อทางศาสนา เชื้อชาติ ภูมิศาสตร์ การรักษาสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ การศึกษาที่มีคุณภาพและสังคมที่เท่าเทียม ซึ่งจะช่วยให้ประชาชนมีความสุขอย่างยั่งยืนในยุคเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือสร้างฐานคิดและฐานวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาเส้นทางอารยธรรมสุวรรณภูมิ
2. เพื่อศึกษาพระพุทธศาสนาตามแนวศาสตร์พระราชานบนเส้นทางอารยธรรมสุวรรณภูมิ
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการรังสรรค์คุณค่าพระพุทธศาสนาตามแนวศาสตร์พระราชานเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนบนเส้นทางอารยธรรมสุวรรณภูมิ

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย การศึกษาวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) โดยอาศัยเอกสารปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถา และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และเอกสารทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ ประวัติศาสตร์ งานวิจัย บทความวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การวิจัยใช้แนวทางการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่มีความยืดหยุ่น โดยเน้นการตีความแบบอุปนัย (Inductive Approach) ภายใต้กรอบแนวคิดการรังสรรค์คุณค่าพระพุทธศาสนาตามแนวศาสตร์พระราชาเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่ครอบคลุม และนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและรูปแบบการพัฒนาอย่างยั่งยืน

2. พื้นที่การวิจัย ได้แก่ อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นพื้นที่หลักของเส้นทางอารยธรรมสุวรรณภูมิที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา และมีความเชื่อมโยงอย่างชัดเจนกับศาสตร์พระราชา สามารถนำไปสู่การพัฒนาชุมชนและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

3.1 วิธีดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คณะผู้วิจัยพัฒนาแบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการทบทวนเอกสาร ตำรา งานวิจัยและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสุวรรณภูมิศึกษา พระพุทธศาสนาและศาสตร์พระราชา จากนั้น ส่งแบบสัมภาษณ์ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยใช้สูตรของดัชนีความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity Index; CVI) และเกณฑ์ยอมรับ $I-CVI \geq 0.80$ และ $S-CVI \geq 0.90$ หลังปรับปรุงสำนวนภาษาและความสอดคล้องแล้วนำแบบสัมภาษณ์ที่สมบูรณ์ส่งขอจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ เลขที่ จว. 0100/2567 ลงวันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ. 2567 จากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ก่อนนำไปใช้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือหลัก คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured In-depth Interview) โดยคำถามทุกข้อผ่านการตรวจสอบดัชนีความตรงเชิงเนื้อหา (CVI) จากผู้เชี่ยวชาญ

3.3 การตรวจสอบเครื่องมือ คือ 1) การกำหนดนิยามปฏิบัติการให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิด 2) การวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 3) การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน

และ 4) การส่งแบบสอบถามเพื่อขอจริยธรรมการวิจัย ผลการตรวจสอบยืนยันว่าเครื่องมือมีความเที่ยงตรงและเหมาะสมกับการวิจัยเชิงคุณภาพ

4. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คณะผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 16 รูป/คน โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) ผู้เชี่ยวชาญด้านสุวรรณภูมิศึกษา 6 รูป/คน (2) ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา 6 รูป/คน และ (3) ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสตร์พระราชา 4 รูป/คน

5. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นตอนการติดต่อประสานผู้ให้ข้อมูลทางโทรศัพท์หรือด้วยตนเอง กำหนดวัน เวลาและสถานที่ และแจ้งวัตถุประสงค์ตามมาตรฐานจริยธรรม 2) ขั้นตอนการดำเนินการด้วยสัมภาษณ์ที่บ้าน ที่ทำงานหรือออนไลน์ พร้อมบันทึกเสียงและจดบันทึก รวมทั้งรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้อง 3) ขั้นตอนการเก็บข้อมูล โดยจัดระบบข้อมูลด้วยการคัดกรองเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องและเตรียมนำไปวิเคราะห์ โดยตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลด้วยหลักความสมบูรณ์ของข้อมูล (Data Saturation) และความพอเพียงของข้อมูล (Data Sufficiency) โดยใช้หลายแหล่งข้อมูล (Triangulation) หากข้อมูลยังไม่เพียงพอ จะดำเนินการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมจนกว่าจะได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและตอบวัตถุประสงค์การวิจัยได้อย่างสมบูรณ์

6. การวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการวิเคราะห์เอกสารมาจัดระเบียบและจำแนกประเด็นอย่างเป็นระบบ จากนั้น สังเคราะห์ความรู้ด้วยวิธีเชิงประจักษ์ตามหลักการจัดการองค์ความรู้เพื่อสร้างความเชื่อมโยงกับกรอบแนวคิดการรังสรรค์คุณค่าพระพุทธศาสนาตามแนวศาสตร์พระราชา ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และวิธีการพรรณนา (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 การศึกษาเส้นทางอารยธรรมสุวรรณภูมิ พบว่า 1) สุวรรณภูมิ หมายถึง แผ่นดินทอง อันสื่อถึงดินแดนที่อุดมสมบูรณ์และรุ่งเรือง ในทางประวัติศาสตร์ดินแดนสุวรรณภูมิในอดีต หมายถึง ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน), 2562) จากหลักฐานทั้งในประเทศและต่างประเทศพบว่า ร่องรอยสุวรรณภูมิปรากฏในที่ต่าง ๆ ทั่วแผ่นดินไทย ทั้งยังขยายไปทางตอนเหนือของประเทศ คือ เมืองศรีเทพ (Si Thep) จังหวัดเพชรบูรณ์ (สำนักงานจังหวัดเพชรบูรณ์, ม.ป.ป.) สุวรรณภูมิเป็นดินแดนที่มีความสำคัญทั้งในเชิงภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ โดยเป็นศูนย์กลางของการตั้ง

ถิ่นฐาน การค้าและการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมของผู้คนหลายชาติพันธุ์ ทั้งยังเป็นพื้นที่ที่พระพุทธศาสนาได้หยั่งรากและเจริญรุ่งเรือง จนเกิดการพัฒนาเป็นอารยธรรมที่มีทั้งความมั่งคั่งทางวัตถุและความเจริญทางจิตวิญญาณ อันสะท้อนถึงความเป็นแผ่นดินทองในทั้งมิติทางโลกและทางธรรม

2) เส้นทางอารยธรรมสุวรรณภูมิพบว่า เป็นเส้นทางสายเอเชียกลางสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือเส้นทางสุวรรณภูมิ เป็นหนึ่งในสามเส้นทางอารยธรรมหลักในทวีปเอเชีย ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะพื้นที่เชื่อมโยงอารยธรรมและการค้าระหว่างภูมิภาค โดยอีกสองเส้นทาง คือ เส้นทางที่พาดผ่านเอเชียกลางเชื่อมไปสู่ตะวันออกกลางจนไปสุดที่ยุโรป และเส้นทางที่พาดผ่านเอเชียกลางไปสุดถึงประเทศจีนและตะวันออกไกล ซึ่งเป็นดินแดนที่ได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากอินเดีย โดยได้รับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจากพระโสณะและพระอุตตระ (พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล เล่ม 1: 112-113) นอกจากนี้ หลักฐานที่ยืนยันถึงความเป็นอารยธรรมสุวรรณภูมิสามารถจำแนกได้ 3 มิติ ได้แก่ (1) หลักฐานทางเอกสาร เช่น พระมหาชนก และเนื้อหาในหนังสือพุทธศาสนาสุวรรณภูมิปกรณ์ (2) หลักฐานทางโบราณวัตถุ เช่น ชากเจดีย์เก่า รอยพระพุทธรูป เศียรพระพุทธรูป จารึกคาคา ยะ ธมมา เหตุปภวา (ชะเอมแก้วคล้าย, 2536: 65-87) อันมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงอารยธรรมอยู่ทั่วประเทศไทย (3) หลักฐานทางภูมิศาสตร์ โดยเฉพาะลักษณะคาบสมุทรที่เป็นคอคอดซึ่งเอื้อต่อการคมนาคมและการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างมหาสมุทรทั้งสองฝั่ง โดยเฉพาะประเทศไทยเป็นศูนย์กลางอารยธรรมสุวรรณภูมิที่สำคัญ

เส้นทางอารยธรรมสุวรรณภูมิเป็นหนึ่งในเส้นทางสำคัญของโลกที่ทำหน้าที่เป็นทั้งเส้นทางการค้าและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นการผสมผสานระหว่างความเจริญทางวัตถุกับความเจริญทางจิตวิญญาณ เส้นทางอารยธรรมสุวรรณภูมิจึงมิได้เป็นเพียงเส้นทางทางภูมิศาสตร์ หากแต่เป็นเส้นทางแห่งการบูรณาการอารยธรรมที่ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้งในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และพุทธธรรม อันเป็นรากฐานสำคัญของอารยธรรมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สืบมาจนถึงปัจจุบัน

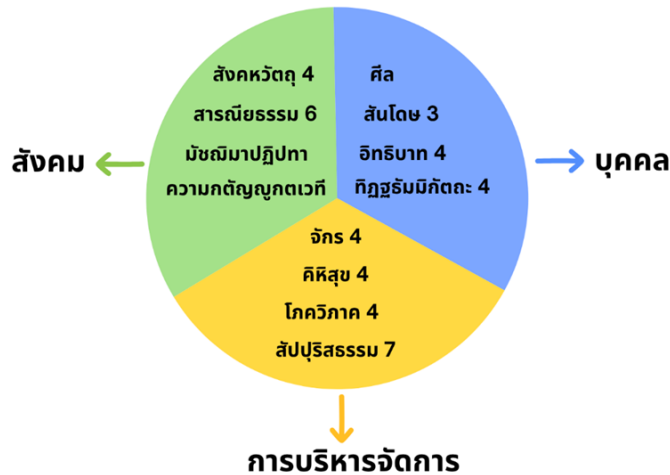

ภาพ 1 The Civilizational Routes of Suvarnabhumi

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 การศึกษาพระพุทธศาสนาตามแนวศาสตร์พระราชทานเส้นทางอารยธรรมสุวรรณภูมิพบว่า พระพุทธศาสนาได้เผยแผ่มาสู่ดินแดนอารยธรรมสุวรรณภูมิ เมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ 3 จากพระราชดำริของพระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์โมริยะ ในยุคอินเดียโบราณ คือ พระเจ้าอโศกมหาราช (นวม สวงนทรัพย์, 2543: 139) เมื่อการทําดียสังคายนาสิ้นสุดลง พระองค์ทรงมีพระราชดำริส่งพระสมณทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในดินแดนนอกอนุทวีปอินเดียจำนวน 9 สาย โดยหนึ่งในสายเหล่านั้น คือ สายที่ 8 ซึ่งเป็นสายของพระโสณเถระและพระอุตตรเถระ (พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล เล่ม 1: 112-113) ที่ได้วางรากฐานพระพุทธศาสนากระทั่งเจริญรุ่งเรืองในดินแดนสุวรรณภูมิ ดังหลักฐานทางโบราณคดีที่ค้นพบ เช่น สลูปเจดีย์ จารึกพระพุทธพจน์ ฯลฯ เมื่อศึกษาจากวรรณกรรมพระพุทธศาสนา จะเห็นได้ว่า คัมภีร์จำนวนหนึ่งที่กล่าวถึงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในดินแดนสุวรรณภูมิของพระองค์ ได้แก่ คัมภีร์มิลินทปัญหา คัมภีร์ทีปวงศ์ คัมภีร์สมันตปาสาทิกา คัมภีร์มหาवंส เป็นต้น

หลักสำคัญของพระพุทธศาสนาในอารยธรรมสุวรรณภูมินั้น แม้ว่าจะเกิดขึ้นในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชหรือหลังยุคของพระองค์ก็ตาม แต่สิ่งที่เห็นได้ชัดเจน คือ หลักคำสอนพระพุทธศาสนาได้หล่อหลอมให้เกิดแบบแผนการดำรงชีวิตของผู้คนในภูมิภาคสุวรรณภูมิอย่างเป็นรูปธรรม โดยสามารถสังเคราะห์ได้เป็น 3 ด้านสำคัญ ดังนี้ 1) หลักธรรมที่เกี่ยวกับคุณธรรมส่วนบุคคล ได้แก่ (1) หลักทิวฐธัมมิกัตถะ 4 (2) สันโดษ (3) ศีล (4) อิทธิบาท 4 2) หลักธรรมที่เกี่ยวกับคุณธรรมทางสังคม ได้แก่

(1) สังคหวัตถุ 4 (2) สาราณียธรรม 6 (3) ความกตัญญูทเวที (4) มัชฌิมาปฎิปปา
3) หลักธรรมที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการ ได้แก่ (1) โภควิภาค 4 (2) คิฬิสุข 4 (3)
สัปปุริสธรรม 7 และ (4) จักร 4 ดังภาพต่อไปนี้

ภาพ 2 วิธีชีวิตตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 3 การนำเสนอแนวทางการรังสรรค์คุณค่าพระพุทธศาสนาตามแนวศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนบนเส้นทางอารยธรรมสุวรรณภูมิ สามารถจำแนกได้ 4 มิติสำคัญ ซึ่งทำหน้าที่เป็นองค์ประกอบเชิงระบบของการพัฒนา ได้แก่ 1. ด้านคุณธรรม-จริยธรรม เป็นการนำหลักพุทธธรรมมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต โดยทำหน้าที่เป็นฐานรากทางจิตใจของการพัฒนา ได้แก่ การมีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และการมีความรอบรู้ที่เหมาะสม รวมถึงการดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญาและความรอบคอบเพื่อให้เกิดความสมดุลและความพร้อมในการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง 2. ด้านการศึกษาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาสุวรรณภูมิ เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา ทำหน้าที่เป็นฐานรากทางอารยธรรมด้วยการทำความเข้าใจผ่านการศึกษาวรรณกรรมพระพุทธศาสนา บริบททางประวัติศาสตร์ การใช้หลักธรรมในการปกครอง ความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับสถาบันพระมหากษัตริย์ รวมถึงการเห็นคุณค่าอารยธรรมสุวรรณภูมิในปัจจุบัน ด้วยการอนุรักษ์วัฒนธรรมและแหล่งโบราณสถานที่มีความเกี่ยวข้อง 3. ด้านเศรษฐกิจและสังคม ทำหน้าที่เป็นกลไกเชิงสังคมของการพัฒนาการ

ท่องเที่ยวตามแนวศาสตร์พระราชา การส่งเสริมอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไทย การส่งเสริมเศรษฐกิจด้วยการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในดินแดนสุวรรณภูมิ โดยรังสรรค์ศาสตร์พระราชabenเส้นทางอารยธรรมสุวรรณภูมิ ซึ่งสะท้อนการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมร่วมกับศาสตร์พระราชาเพื่อสร้างความสมดุล 4. ด้านเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม เป็นการรู้จักประดิษฐ์สิ่งที่เป็นเทคโนโลยี ทำหน้าที่เป็นมิติเชิงระบบของการพัฒนา โดยมุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมและมีจริยธรรม คำนึงถึงความสมดุลระหว่างมนุษย์ สังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งแนวทางทั้ง 4 ด้านดังที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า มีลักษณะเป็นการบูรณาการองค์ความรู้ทางศาสนาและการพัฒนาอย่างเป็นระบบ มีการผสมผสานหลักธรรมกับการพัฒนาเชิงปฏิบัติเพื่อมุ่งสู่ความยั่งยืนบนพื้นฐานของอารยธรรมสุวรรณภูมิ ดังภาพต่อไปนี้

ภาพ 3 การรังสรรค์คุณค่าพระพุทธศาสนาตามแนวศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนบนเส้นทางอารยธรรมสุวรรณภูมิ

อภิปรายผล

การอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า อารยธรรมสุวรรณภูมิตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้บนคาบสมุทรอินโดจีนและในหมู่เกาะทะเลอันดามัน คำว่า สุวรรณภูมิ ในเชิงภาษาศาสตร์หมายถึง แผ่นดินทอง ซึ่งสื่อถึงความเจริญรุ่งเรืองทางอารยธรรม การค้า การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อทางจิตวิญญาณ โดยอารยธรรมสุวรรณภูมิเปรียบเสมือนศูนย์กลางทางการค้าในแถบเอเชีย

ตะวันออกเฉียงใต้ เช่นเดียวกับเส้นทางสายไหมในแถบเอเชียกลาง ข้อค้นพบดังกล่าว สอดคล้องกับแนวคิดของหลวงวิจิตรวาทการ (2476: 13-18) ที่ระบุขอบเขตดินแดน สุวรรณภูมิ ตามที่เรียกขานในเอกสารและตำนานต่าง ๆ นับจากแม่น้ำพรหมบุตรใน อินเดียไปทางตะวันออกจนถึงปากแม่น้ำโขงในเวียดนาม และจากพรมแดนยูนานในจีน ลงไปจนตลอดแหลมมลายู ซึ่งสอดคล้องกับดินแดนที่ต่างชาติเรียกว่า อินโดจีน โดยมี พลเมืองของสุวรรณภูมิ 9 กลุ่มหลัก ประกอบด้วยจามปา มลายู มอญ พม่า เขมร ละว้า ญวน ไทยและลาว

นอกจากนี้ การอภิปรายผลยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสุวิญ รักสัตย์ (2563) ที่พบว่า เส้นทางสุวรรณภูมิเป็นเส้นทางที่มีประจักษ์ในสมัยหลายพันปีมาแล้ว โดยมี หลักฐานที่สำคัญ คือ คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏคำว่า “สุวรรณภูมิ” ในฐานะ ดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ สุวรรณภูมิได้เปลี่ยนจากลักษณะดินแดนมาสู่ลักษณะวัฒนธรรม ร่วมที่ยังคงมีปรัชญาแฝงอยู่ โดยมีพุทธภาวะ คือ องค์ประกอบแห่งความเป็น พระพุทธศาสนาและความเป็นผู้รู้ที่ได้ผสมผสานอยู่ในปรัชญาสุวรรณภูมิซึ่งแฝงอยู่ในมิติทั้ง 5 ได้แก่ 1) ด้านภูมิประเทศ สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ 2) ด้านการ ตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการเมืองการปกครอง 3) ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 4) ด้านเศรษฐกิจ การค้า พาณิชยและบริการ 5) ด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม ทั้งนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของชวลิต ขาวเขียว (2561) ที่พบว่า แนวชายฝั่งในอดีต ลึกเข้ามาในแผ่นดินมากกว่าปัจจุบัน ส่งผลให้แหล่งโบราณคดีหลายแห่งซึ่งปัจจุบันอยู่ ห่างทะเล เคยเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ทางน้ำและศูนย์กลางการค้าระหว่างภูมิภาค งานวิจัยจึงเสนอให้มองสุวรรณภูมิในฐานะภูมิภาคเครือข่ายทางทะเลและลุ่มน้ำที่ เชื่อมโยงกันผ่านเมืองท่าและเส้นทางการค้า มากกว่าการจำกัดความเป็นดินแดนเฉพาะ จุดทางภูมิศาสตร์ และสอดคล้องกับงานวิจัยของธนขพร เกตุคง และสุพัฒน์ ชัยวรรณ (Ketskong & Chaiwan, 2021) ซึ่งพบว่า อารยธรรมทวารวดีในพื้นที่นครปฐม ราชบุรี และกาญจนบุรี มีการค้าขายกับอินเดียและประเทศแถบเมดิเตอร์เรเนียนมาตั้งแต่ พุทธศตวรรษที่ 3 (พ.ศ. 236) ซึ่งงานวิจัยนี้ได้เปรียบเทียบดินแดนสุวรรณภูมิเป็น เสมือนศูนย์กลางทางการค้าในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อันสื่อถึงความเจริญรุ่งเรือง ทางอารยธรรม การค้า การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อทางจิต วิญญาณ

การอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า พระพุทธศาสนาได้เข้ามาเผยแผ่ ยังดินแดนสุวรรณภูมิในราวพุทธศตวรรษที่ 3 สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช แม้ยังไม่มี หลักฐานที่แน่ชัดในกรณีดังกล่าว แต่การเข้ามาของพระพุทธศาสนาทำให้เกิดรูปแบบ

การปฏิบัติตนที่ดั่งามของผู้คนในสุวรรณภูมิ รวมถึงการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาไปสู่ผู้คนในยุคปัจจุบัน อันก่อให้เกิดแบบแผนการดำรงชีวิตของผู้คนในภูมิภาคสุวรรณภูมิอย่างเป็นรูปธรรม โดยแบ่งเป็น 3 ด้าน คือ 1) หลักธรรมที่ว่าด้วยเรื่องคุณธรรมส่วนตน 2) หลักธรรมที่ว่าด้วยเรื่องคุณธรรมส่วนสังคม และ 3) หลักธรรมที่ว่าด้วยเรื่องการบริหารจัดการ การอภิปรายผลดังกล่าวข้างต้นมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสุพัตร์ วชิราวุโธ และเกรียงไกร พินยารักษ์ (2568) ซึ่งพบว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในศาสตร์พระราชาได้มีบทบาทเฉพาะด้านเศรษฐกิจเท่านั้น แต่เป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของสังคม องค์ประกอบของหลักพอเพียง ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผลและการมีภูมิคุ้มกัน ภายใต้อารมณ์ขันและความรู้และคุณธรรม สามารถก่อให้เกิดทุนทางสังคม ซึ่งประกอบด้วยความรู้ ใจกว้างใจ เครือข่ายความร่วมมือและบรรทัดฐานทางศีลธรรมในชุมชน ดังนั้น ศาสตร์พระราชาจึงเป็นกระบวนการพัฒนาสังคมที่มุ่งสร้างคนและความสัมพันธ์ทางสังคมให้เข้มแข็งอันนำไปสู่ความยั่งยืนทางสังคม

นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสมบุรณ์ วัฒนะ (Watana, 2022) ซึ่งพบว่า ประเทศไทยเป็นส่วนหนึ่งของดินแดนสุวรรณภูมิ โดยพระพุทธศาสนาได้ถือกำเนิดขึ้นเมื่อประมาณ 2,300 ปีก่อน พระพุทธศาสนาเมื่อได้รับการตีความและนำไปประยุกต์ใช้ ได้ก่อให้เกิดคุณูปการต่อประชาชนชาวไทย ไม่ว่าจะเป็นด้านวัฒนธรรม สังคมและเศรษฐกิจ ตลอดจนวิถีชีวิตที่ตั้งอยู่บนหลักศีลธรรม เป็นต้น จากงานวิจัยของสมบุรณ์ วัฒนะ (Watana, 2022) จะเห็นได้ว่า แม้ผลการวิจัยในเรื่องนี้จะศึกษาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในดินแดนสุวรรณภูมิก็ตาม แต่ผลการวิจัยส่วนใหญ่มุ่งเน้นการใช้หลักคำสอนพระพุทธศาสนาในการพัฒนาสังคมผู้สูงอายุ แต่งานวิจัยครั้งนี้เน้นหลักธรรมทั่วไป ซึ่งจำแนกได้ 3 ด้าน คือ คุณธรรมส่วนบุคคล คุณธรรมทางสังคมและคุณธรรมสำหรับการบริหารจัดการ อย่างไรก็ตาม คุณธรรมที่พบจากผลวิจัยของสมบุรณ์ วัฒนะ ก็สามารถสังเคราะห์ลงในคุณธรรมส่วนบุคคลและคุณธรรมทางสังคมในงานวิจัยครั้งนี้ได้เช่นเดียวกัน เพราะการดูแลผู้สูงอายุหรือบิดามารดาเป็นหลักการที่พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญและทรงยกย่องว่า เปรียบเสมือนพรหมอันประเสริฐของบุตร ดังนั้น ผู้ดูแลผู้สูงอายุหรือบุตรธิดาจึงควรให้การดูแลเอาใจใส่ผู้สูงอายุหรือบิดามารดาของตนด้วย ด้วยเหตุนี้ พระพุทธศาสนาจึงยกย่องการดูแลผู้สูงอายุหรือบิดามารดา ทั้งในด้านร่างกายและจิตใจเพื่อความสุขสบายและความผาสุกของท่าน

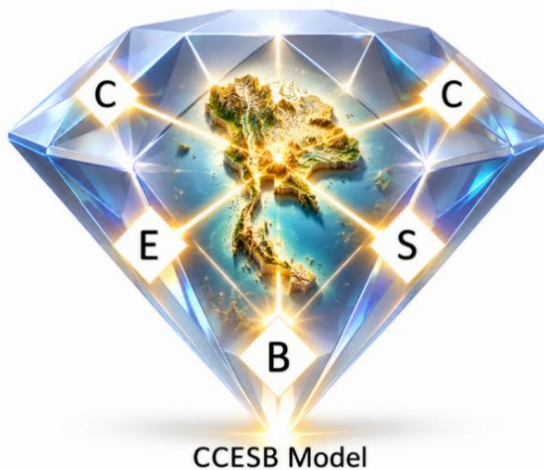
การอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า แนวทางการรังสรรค์คุณค่าพระพุทธศาสนาตามแนวศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนบนเส้นทาง

อารยธรรมสุวรรณภูมิแบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านคุณธรรม-จริยธรรม ซึ่งถือเป็นฐานรากสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างภูมิคุ้มกันให้บุคคลสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ได้อย่างมีสติ 2) ด้านการศึกษาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในสุวรรณภูมิ คือ การตระหนักรู้ถึงรากเหง้าทางวัฒนธรรมมีส่วนสำคัญต่อการสร้างอัตลักษณ์และความต่อเนื่องของสังคม 3) ด้านเศรษฐกิจและสังคม สะท้อนแนวคิดการพัฒนาแบบพอเพียงที่ลดความเหลื่อมล้ำและส่งเสริมความยั่งยืนผ่านทุนทางวัฒนธรรม และ 4) ด้านเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม เน้นการใช้ความรู้และนวัตกรรมอย่างมีจริยธรรม ซึ่งช่วยให้การพัฒนาไม่ละเลยผลกระทบต่อมนุษย์และระบบนิเวศ ทั้งนี้ การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับศาสตร์พระราชาสามารถสร้างกรอบการพัฒนาที่มีความสมดุลทั้งด้านจิตใจ สังคมและสิ่งแวดล้อมได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของสีบพงศ์ เฉินบำรุง และคณะ (Chernbumroong, et al., 2022) พบว่า เทคโนโลยีการเกษตรอัจฉริยะ (Smart Agriculture) คือ การประยุกต์ใช้ดิจิทัลเทคโนโลยี ซึ่งสามารถเชื่อมโยงกับแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรได้อย่างสอดคล้อง กล่าวคือ เกษตรทฤษฎีใหม่ที่เน้นการจัดสรรพื้นที่อย่างสมดุล (30:30:30:10) เพื่อความมั่นคงด้านน้ำ อาหารและรายได้ ขณะที่เทคโนโลยีอัจฉริยะช่วยให้การบริหารจัดการพื้นที่ดังกล่าวมีความแม่นยำและลดความเสี่ยงจากภัยแล้งน้ำท่วมและความผันผวนของตลาด ดังนั้น ฟาร์มอัจฉริยะ (Smart Farm) จึงมีใช้การเกษตรเชิงอุตสาหกรรมที่ขัดแย้งกับศาสตร์พระราชา หากแต่เป็นเทคโนโลยีที่เหมาะสมซึ่งสนับสนุนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยช่วยเสริมสร้างความพอประมาณ ความมีเหตุผลและการสร้างภูมิคุ้มกันในระดับครัวเรือนและชุมชนเกษตรกรรม ทั้งนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของสุวิญ รักสัตย์ และคณะ (Ruksat, et al., 2026) ซึ่งพบว่า คำสอนของพระพุทธเจ้าที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ทั้งที่เป็นอาณาเทศนา (คำสั่ง) ธรรมเทศนา (คำสอน) และอภิธรรมเทศนา (ปรมาัตถธรรม) เป็นสุนทรียาทกรรมที่เป็นคุณค่าประโยชน์สำหรับชีวิต เพราะทำให้รู้หลักที่เป็นกุศลธรรมทั้งมวล รู้ถึงคุณค่าและประโยชน์ของชีวิต ด้วยการใช้ปณณวิเสสชื่อว่า วิสุทธีมรรค เป็นคู่มือปฏิบัติตามหลักศีล สมาธิ ปัญญา และในคัมภีร์มิลินทปัญหานันเป็นการสร้างเสริมปัญญาด้วยวิธีการถามตอบจากชุดสุนทรียาทกรรมของพระเจ้ามิลินท์และพระนาคเสนเถระ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการวิจัยของสุวิญ รักสัตย์ และคณะ (Ruksat, et al., 2026) จะเป็นงานวิจัยที่ประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเช่นเดียวกันกับงานวิจัยครั้งนี้ แต่จะเห็นได้ว่า ผลการวิจัยของงานวิจัยที่ยกมากล่าวจะมุ่งเน้นไปในการส่งเสริมการสร้างสุนทรียาทกรรมจากการศึกษาวรรณกรรม

พระพุทธศาสนาเพื่อการสร้างเสริมปัญญาและคุณธรรม ส่วนผลงานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเส้นทางอารยธรรมสุวรรณภูมิในการรังสรรค์คุณค่าพระพุทธศาสนาตามแนวศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นการนำหลักพุทธธรรมมาปรับใช้โดยได้สร้างผลลัพธ์แบบองค์รวมที่จำแนกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านคุณธรรม-จริยธรรม 2) ด้านการศึกษาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาสุวรรณภูมิ 3) ด้านเศรษฐกิจและสังคม และ 4) ด้านเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม

องค์ความรู้จากการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้พัฒนาองค์ความรู้ใหม่อยู่ในรูปของกรอบแนวคิดเชิงบูรณาการ (Integrative Conceptual Framework) เรียกว่า CCESB Model หรือรูปแบบเพชรพระราชา เพื่ออธิบายกระบวนการรังสรรค์คุณค่าพระพุทธศาสนาตามแนวศาสตร์พระราชาในการพัฒนาอย่างยั่งยืนบนเส้นทางอารยธรรมสุวรรณภูมิ ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ ความพอเพียงพอประมาณ (Contentment) ความเป็นวัฒนธรรมธรรมที่นำไปสู่อารยธรรม (Culturalization-Civilizations) การเกื้อกูลกันและกัน (Enrichment) ความยั่งยืน (Sustainability) และความเป็นศาสตร์พระราชาที่ตั่งบนฐานพระพุทธศาสนา (Buddhism-based Royal Science) ซึ่งมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันในลักษณะกระบวนการพัฒนาแบบองค์รวม ตั้งแต่ระดับจิตใจของปัจเจกบุคคลไปจนถึงระดับสังคมและระบบการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่มีทั้งมิติทางจิตใจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล ดังภาพและตารางต่อไปนี้

ภาพ 4 CCESB Model หรือรูปแบบเพชรพระราชา

ภาพ/ตัวอักษร	ความหมาย	สื่อถึง
เพชร	เพชรเป็นอัญมณีบริสุทธิ์ แข็งแรง คงทนที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติและได้รับการเจียรไนจนเผยให้เห็นคุณค่าและความงามที่แท้จริง	การรังสรรค์คุณค่าพระพุทธศาสนาตามแนวศาสตร์พระราชา ซึ่งต้องผ่านกระบวนการกลั่นกรอง ฝึกฝน และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จึงจะสามารถเปล่งประกายและนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในสังคม
แผนที่ประเทศไทย	เป็นสัญลักษณ์เส้นทางสุวรรณภูมิที่อยู่บนผืนแผ่นดินไทย และเป็นสัญลักษณ์แทนศาสตร์พระราชากับบูรพมหากษัตริย์ใช้ดินแดนแห่งนี้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้มีความรุ่งเรือง	บทบาทของบูรพมหากษัตริย์ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันที่แสดงถึงการมีส่วนร่วมในการพัฒนาบนดินแดนสุวรรณภูมิ โดยการประยุกต์และบูรณาการหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเข้ากับศาสตร์พระราชา จนกลายเป็นองค์ความรู้และแนวทางปฏิบัติที่เกิดทั้งผลลัพธ์และผลกระทบต่องีชีวิตของประชาชนชาวสุวรรณภูมิให้มีความเข้มแข็งทางด้านความสมดุลแห่งการดำรงชีวิต
ตัวอักษร C (Contentment)	“ความยินดีในสิ่งที่มีที่ได้ พอเพียงพอ สันโดษ” ความพอใจในสิ่งที่มี ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันทางจิตใจ	ฐานรากของการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับปัจเจกบุคคล ซึ่งช่วยลดความโลภ ความฟุ้งเฟ้อและสร้างความสมดุลในการดำเนินชีวิต
ตัวอักษร C (Culturalization-Civilizations)	“ความเป็นวิถีวัฒนธรรมเข้าถึงอารยธรรม” การดำรงชีวิตบนพื้นฐานของวัฒนธรรมวิถีพุทธที่ฝังรากลึกในอารยธรรมสุวรรณภูมิ	วิถีวัฒนธรรมที่หล่อหลอมเป็นอารยธรรมสุวรรณภูมิ และการสืบต่อ (Civilizational Continuity) โดยการรักษาลักษณะทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นพื้นฐานของความมั่นคงทางสังคม
ตัวอักษร E (Enrichment)	“การสร้างความรู้ร่วยช่วยเหลือเกื้อกูล” เป็นการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและจิตสาธารณะ เช่น การให้ เมตตา กรุณา การอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล	การสร้างทุนทางสังคม (Social Capital) และความสามัคคีในสังคม ซึ่งนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนและลดความเหลื่อมล้ำ
ตัวอักษร S (Sustainability)	“ความมั่นคงยั่งยืน” การพัฒนาที่สามารถดำรงอยู่ได้ด้วยสมดุลเชิงองค์รวมระหว่างมนุษย์ สังคม และสิ่งแวดล้อมในห่วงโซ่ชีวิต	การใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม การคิดเชิงระบบ (Systems Thinking) และการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในระยะยาว

ภาพ/ตัวอักษร	ความหมาย	สื่อถึง
ตัวอักษร B (Buddhism- based Royal Science)	“ความเป็นพระพุทธศาสนาที่เป็น ฐานรากศาสตร์พระราชา” คุณลักษณะเชิงพุทธของผู้นำที่มุ่ง ประโยชน์สุขของประชาชนโดย สามารถอธิบายได้ผ่านกรอบ แนวคิดเชิงพระโพธิสัตว์ ได้แก่ มหา กรุณา มหาปัญญา และมหาอุบาย	การบูรณาการหลักธรรมกับการพัฒนา เชิงนโยบายและการปฏิบัติจริง ซึ่งทำ หน้าที่เป็นแกนกลางของโมเดลในการ เชื่อมโยงทุกมิติของการพัฒนาเข้า ด้วยกัน

ตาราง 1 ชุดอธิบายโมเดล CCESB Model หรือรูปแบบเพชรราชา

องค์ประกอบของ CCESB Model หรือรูปแบบเพชรราชา สะท้อนกระบวนการพัฒนาแบบองค์รวม โดยเริ่มจากการพัฒนาจิตใจของปัจเจกบุคคล (Contentment) เชื่อมโยงสู่มิติทางวัฒนธรรมและสังคม (Culturalization-Civilizations and Enrichment) และนำไปสู่ความยั่งยืนในระดับระบบ (Sustainability) บนพื้นฐานของความสมดุลเชิงองค์รวม โดยมีศาสตร์พระราชาที่มีรากฐานจากพุทธธรรม (Buddhism-based Royal Science) เป็นแกนกลางในการบูรณาการองค์ประกอบทั้งหมดเข้าด้วยกัน

สรุป

จากการศึกษาเส้นทางอารยธรรมสุวรรณภูมิและการรังสรรค์คุณค่าพระพุทธศาสนาตามแนวศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนพบว่า สุวรรณภูมิเป็นแผ่นดินทองที่รุ่งเรืองทั้งทางโลกและทางธรรม มีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานในการหล่อหลอมวิถีชีวิตผ่านหลักธรรมส่วนบุคคล สังคมและการบริหารจัดการ แนวทางการพัฒนาครอบคลุมทั้ง 4 มิติ ได้แก่ คุณธรรม-จริยธรรม ประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ-สังคม และเทคโนโลยี-สิ่งแวดล้อม นำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ คือ CCESB Model หรือรูปแบบเพชรราชา ซึ่งประกอบด้วย Contentment, Culturalization, Enrichment, Sustainability และ Buddhism-based Royal Science เพื่อเป็นแกนกลางในการบูรณาการพุทธธรรมและศาสตร์พระราชาที่สร้างความสมดุลและความสุขที่ยั่งยืนในทุกมิติของสังคม

เอกสารอ้างอิง

- ชลิต ขาวเขียว. (2561). ภูมิฐานชายฝั่งทะเลโบราณ เมืองท่า เส้นทางการค้า และ ความเชื่อมโยงกับการตั้งถิ่นฐานแรกเริ่มในประเทศไทยในบริบทของภูมิอารยธรรมสุวรรณภูมิ. รายงานการวิจัย. สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ องค์การมหาชน.
- เชอเม แก้วคล้าย. (2536). จารึก เย ธมมาฯ. นิตยสารศิลปากร. 36 (5), 65-87.
- นวม สงวนทรัพย์. (2543). พระเจ้าอโศกมหาราช. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- บุญชู เจนพนัส. (2502). ราชกิจจานุเบกษา ฉบับจดหมายเหตุพระราชพิธีราชาภิเษก สมรส พระราชพิธีบรมราชาภิเษก และพระราชพิธีเฉลิมพระราชมณเฑียร พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช สยามินทราธิราช พ.ศ. 2493. นครปฐม: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุพัตร วชิราวุธ และเกรียงไกร พินยารัก. (2568). แนวคิดตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อส่งเสริมทุนทางสังคมเข้มแข็ง. วารสารสหวิชาการงานวิจัยและนวัตกรรมสังคม. 1 (1), 66-73.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2558). พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล เล่ม 1, 63. นครปฐม: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สมบูรณ์ วัฒนะ และคณะ. (2564). พระพุทธศาสนากับวิถีชีวิตคนไทยในดินแดนสุวรรณภูมิ. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. 9 (3), 950-964.
- สยาม ภัทรานุประวัติ และนาวัน โขภรณ์ภู. (2563). นิทานสันสกฤตที่อ้างอิงถึงเรื่องสุวรรณภูมิ. วารสารศิลปศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 20 (2), 53-81.
- สำนักงานจังหวัดเพชรบูรณ์. (ม.ป.ป.). สภาพทั่วไป. สืบค้นเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2568, จาก https://www.phetchabun.go.th/main/content_geography.php
- สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน). (2562). สุวรรณภูมิ ภูมิอารยธรรมเชื่อมโยงโลก (Suvarnabhumi Terra Incognita). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.
- สุวิญ รักสัตย์. (2563). ปรัชญาสุวรรณภูมิ: พุทธภาวะในเส้นทางอารยธรรมพันปี. การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 2 “ปรัชญาสุวรรณภูมิ: กระบวนทัศน์พระพุทธศาสนาเพื่อชีวิตในศตวรรษที่ 21 (Suvarnabhumi Philosophy: Buddhist Paradigm for Life Development in the 21st Century).”

คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. 1 กันยายน.
หน้า 289-300.

หลวงวิจิตรวาทการ. (2476). *สยามกับสุวรรณภูมิ ภาคที่ 1 อดีต*. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์ไทยใหญ่.

Chernbumroong, S, et al. (2022). Training Evaluation in a Smart Farm using Kirkpatrick Model: A Case Study of Chiang Mai. *Joint International Conference on Digital Arts, Media and Technology with ECTI Northern Section Conference on Electrical, Electronics, Computer and Telecommunications Engineering (ECTI DAMT & NCON)*. Chiang Rai, Thailand. 26-28 January. pp. 463-466.

Ketkong, T and Chaiwan, S. (2021). Dvaravati Civilization Footprints, Its Maximus Creeds and Cultures in Siam Suvarnbhumi, Ancient Thailand. *Global Interactive Journal of World Religions and Cultures*. 1 (1), 28-41.

Ruksat, S, et al. (2026). Cultivation of Wisdom and Virtue with Aesthetic Discourse in Buddhist Literature. *Scientific Culture*. 12 (4), 2845-2858.

Watana, S. (2022). Buddhism and an Ageing Society in Thailand as a Part of Suvarnabhumi Land. *Journal Poligrafi*. 27 (105/106), 127-147.